

Plán rozvoja čitateľskej gramotnosti na II. stupni ZŠ v školskom roku 2023/2024

Čitateľskú gramotnosť vo všeobecnosti definujeme ako „porozumenie, používanie a uvažovanie o písomných textoch, aby jedinec dosiahol svoje ciele, rozšíril si vedomosti a potenciál a aby sa zúčastňoval života v spoločnosti.“ (PISA)

Čitateľská gramotnosť je „prostriedkom učenia sa, resp. učenie sa potrebuje čitateľsky gramotného žiaka. Na druhej strane čitateľská gramotnosť je schopnosť, ktorú žiak dosiahne učením sa. Z tohto pohľadu je čitateľská gramotnosť cieľom aj prostriedkom učenia sa.“ (Kašiarová, Sihelsky: Tvorba testov na rozvoj čitateľskej gramotnosti žiakov v primárnom vzdelávaní. 2012).

Výraz čitateľská gramotnosť definuje štúdia medzinárodného výskumu PIRLS ako „schopnosť porozumieť a používať také písomné jazykové formy, ktoré vyžaduje spoločnosť a/alebo, ktoré majú hodnotu pre jednotlivca. Mladí čitatelia môžu konštruovať význam z rozmanitých textov. Čítajú za účelom vzdelávania sa, účasti v komunitách čitateľov v škole a každodennom živote a pre potešenie“ (Obrancová a kol.,2004).

Čitateľská gramotnosť, škola a spoločnosť

V širokom chápaní je čitateľská gramotnosť univerzálna technika, ktorá umožňuje každému jedincovi zúčastňovať sa na sociálnom a kultúrnom živote modernej spoločnosti – teda nie je to schopnosť len prečítať slová, vety a celé texty, ale aj prečítané pochopiť a ďalej s obsahom a získanými informáciami pracovať.

Považuje sa za základnú kompetenciu, bez ktorej nemožno dosahovať ďalšie kompetencie. Je súčasťou funkčnej gramotnosti človeka. Pri takomto vnímaní problematiky čitateľskej gramotnosti nie je až tak veľmi dôležitá ani rýchlosť, ani plynulosť čítania, ale podstatné je porozumenie a používanie písaných textov.

Tento pohľad na čitateľskú gramotnosť vychádza z koncepcie funkčnej gramotnosti, keďže funkčná gramotnosť je vnímaná ako schopnosť spracovať informácie z tlačeného a písaného textu a využiť ich pri riešení rôznych situácií každodenného života.

Preto v súvislosti s pojmom čitateľská gramotnosť nemožno uvažovať iba o textoch, ktoré žiak číta v škole, teda o učebných textoch, ale aj o textoch v spojitosti s jeho bežným životom mimo školy. Prostredníctvom takýchto rôznorodých textov žiak spoznáva aj kultúru slova, rozličné hodnoty, vniká do postojov postáv a podobne, a to dáva čítaniu ďalší rozmer – to odlišuje čitateľskú gramotnosť od osvojovania si techniky čítania (vybrané z publikácie Funkčná gramotnosť žiakov 5. a 6. ročníka ZŠ).

Aspekty čitateľskej gramotnosti:

1. procesy porozumenia

- a. vyhľadávanie určitých informácií
- b. vyvodzovanie záverov

- c. interpretovanie a integrovane myšlienok a informácií
- d. hodnotenie obsahu, jazyka a textových prvkov

2. ciele čítania

- a. čítanie pre literárny zážitok / fiktívny hrdina, udalosť, prostredie/
- b. čítanie pre získavanie a využívanie informácií. /aspekty reálneho sveta/

3. čitateľské zvyklosti a postoje /podporujú celoživotné vzdelávanie/

Čítanie s porozumením

Predmetové kompetencie

Jazyková zložka

I. Zamerat' svoje čítanie podľa potreby

Vybrať si text na základe znalosti informačných prameňov:

- podľa komunikačného zámeru a podľa danej situácie;
- nahlas, ticho a opakovane prečítať text.

II. Pochopiť obsah textu

- Vyvodiť explicitné a implicitné informácie z vecného aj umeleckého textu; porozumieť významu slov v umeleckých a vecných textoch;
- overiť si význam slova;
- porozumieť štruktúre slova a jeho častiam;
- na základe chronologickej alebo logickej postupnosti prerozprávať obsah umeleckého a vecného textu.

III. Pochopiť kompozíciu textu

- Rozoznať a pomenovať časti vonkajšej a vnútornej kompozície textu.

IV. Pochopiť gramatickú formu textu

- Vyhľadať prvky nadväznosti medzi slovami a skupinami slov, ktoré vyjadrujú významovú a gramatickú súvislosť medzi vetami, odsekmi, časťami výpovedí;
- určiť syntaktické zloženie viet; pochopiť a vysvetliť funkciu slovných druhov a ich gramatických kategórií v umeleckom a vecnom texte.

Čítanie s porozumením

Predmetové kompetencie

Literárna zložka

Analytické a interpretačné kompetencie

- * *Analyzovať literárny text* po stránke štylistickej, tematickej a kompozičnej a určiť funkčné využitie jednotlivých prostriedkov v diele.
- * *Interpretovať literárne dielo, argumentovať* výsledkami jeho analýzy a *zohľadňovať poznatky* z iných informačných zdrojov.
- * *Hodnotiť dielo* na základe vlastného postoja v kontexte doby jeho vzniku a v súčasnom kontexte.

Čitateľské kompetencie

- * Technika čítania
- * Proces pochopenia textu
- * Identifikácia informácií
- * Hodnotenie textu
- * Zapamätanie si podstaty textu
- * Reprodukcia textu
- * Dedukcia na základe textu

- * Utváranie si úsudku
- * Schopnosť logicky spájať súvislosti
- * Vyvodenie hlavných myšlienok a poučení
- * Vyvodenie záverov
- * Schopnosť konštruovať myšlienky nad rámec textu
- * Schopnosť spájať ich v kontexte s predošlými poznatkami a vedomosťami

(https://www.nucem.sk/dl/4522/02_%C5%A0P%C3%9A_%C4%8Citate%C4%BEsk%C3%A1_gramotnos%C5%A5_v_pedagogick%C3%BDch_dokumentoch_z%C3%A1kladnej_a_strednej_%C5%A1koly.pdf)

Stratégie a metódy v rozvoji čitateľskej gramotnosti žiakov

Košťálová (2010) charakterizuje 4 základné stratégie čítania:

Predvídanie. Čitateľ odhaduje, čo sa asi stane ďalej, pričom využíva svoje informácie z textu a predchádzajúce skúsenosti a vedomosti na to, aby vytvoril logické predpovede. Táto stratégia pomáha žiakom, aby si stanovili účel a zmysel čítania a pomáha pri priebežnom monitorovaní porozumenia. Stáva sa, že žiaci vytvárajú fantazijné predpoklady, ktoré nemajú oporu v texte, nevyhodnocujú svoje predpovede.

Kladenie otázok. Keď žiaci vedia, že sa od nich očakáva otázka k textu, sú pozornejší pri čítaní a viac si uvedomujú obsah prečítaného. Začínajú s jednoduchými otázkami a učia sa položiť otázky na dôležité prvky textu a na prepojenie informácií v texte so skúsenosťami. Problémom býva, že žiaci tvoria povrchné otázky, nie deduktívne, vyžadujúce usudzovanie, vyvodzovanie.

Objasňovanie. Pomáha žiakom pri sledovaní toho, ako rozumejú textu – hľadajú a identifikujú problémy, na ktoré narazili. Často majú problém porozumieť textu ako celku, uniká im podstata textu, hlavná myšlienka. Stáva sa, že žiaci sa vyjasňovaniu nevenujú. Opäť môžeme využiť modelovanie. Ukážeme žiakom, ako rozmyšľať nad tým, čo by mohlo byť nejasné druhému a ako by sme mu to mohli vysvetliť.

Zhrnutie predstavuje komplexný proces, ktorý si vyžaduje od žiakov vybrať, resp. vybaviť si najdôležitejšie prvky textu a zoradiť ich do logického poradia. Žiaci majú problém v tom, že opakujú text doslovne, alebo stratia hlavnú myšlienku, vynechajú v zhrnutí niektoré dôležité témy.

Vhodným didaktickým rámcom na uplatnenie stratégií učenia je rozdelenie aktivít na porozumenie textu do 3 etáp (Gavora, 2003):

1. *etapa* – žiak si pripraví pred čítaním/učením sa plán: porozmýšľa o téme, prečíta si poznámky k textu, nadpisy, podnadvisy, tabuľky, obsah, úvod, záver, prezrie ilustrácie, fotografie, grafy atď.; popremýšľa, čo o téme vie; ujasní si požiadavky na prácu s textom a úlohy (identifikuje príčiny a dôsledky, porovnáva problémy/javy, rieši problém, a podobne).

2. *etapa* – počas čítania monitoruje vlastné porozumenie textu: prepája prečítané s existujúcimi poznatkami a skúsenosťami; predpokladá vývoj deja; identifikuje kontext; všíma si znaky textu, štruktúru textu a podobne; text si spracováva graficky, napr. píše si poznámky, otázky a komentáre; po ukončení čítania si overuje porozumenie.

3. etapa – overenie a vyhodnotenie výsledkov čítania (učenia sa): spracúva úlohy k textu reflektuje použitú stratégiu – zhodnotí či spôsob, ktorým pracoval, bol efektívny.

Metóda I.N.S.E.R.T. sa uplatňuje počas prvého čítania textu. Žiaci čítajú text a súčasne si robia poznámky

k textu pomocou značiek:

✓ toto viem alebo si myslím, že viem,

- toto je v rozpore s tým, čo viem,

+ toto je pre mňa nové,

? tomuto nerozumiem alebo chcem vedieť viac.

Nemusíme označovať všetky informácie, ale len tie, ktoré sú dôležité alebo zaujímavé. Táto metóda podporuje kritické čítanie a myslenie u žiakov, po následnej reflexii a diskusii podporuje rešpektovanie iných, podporuje čitateľské zručnosti – udržuje pozornosť a pomáha porozumieť najmä dlhší text.

Učíme sa navzájom je technika „podporovanej diskusie“, ktorá rozvíja viaceré stratégie – zhrnutie prečítanej časti textu, kladenie otázok, objasňovanie nejasných slov alebo myšlienok a predvídanie. Autorkami sú pedagogičky a výskumníčky Annemarie Sullivan Palinscarová a Ann L. Brownová, ktoré túto metódu vyvinuli, overili a v roku 1984 publikovali výsledky. Pomáha žiakom, aby si precvičili štyri základné čitateľské stratégie. Ak si túto metódu vyskúšame na jednoduchšom texte, žiaci neskôr dokážu lepšie pracovať so zložitejšími textami. Je vhodné zaradiť tento tréning v nižších ročníkoch, kde nie je učivo také náročné. Podstatou metódy je diskusia o texte v skupine. Učiteľ modeluje (predvádza) jednotlivé štyri stratégie:

nahlas hovorí, o čom a ako rozmýšľa, keď číta, zhrnuje, objasňuje, kladie otázky a predvída. Potom sa žiaci striedajú – opakujú po učiteľovi jeho rolu a modelujú použitie stratégie tak, že rozmýšľajú nahlas.

Schopnosť predvídať rozvíja *metóda štruktúrovaného čítania*. Učiteľ rozdelí text na niekoľko častí a ku každej pripraví vhodné otázky, na základe ktorých vedie v prestávkach čítania rozhovor so žiakmi. Pred každou nasledujúcou časťou vytvárajú žiaci predpovede o jej obsahu a potvrdzujú ich dôkazmi z už prečítaných častí. Predvídanie podnecuje zvedavosť, aktívne čítanie a pozornosť (Meredith, Steel, 1997).

V – ChV – D je metóda, ktorej názov vychádza z troch krokov, obsah ktorých určujú otázky: Čo vieš o téme? Čo by si chcel vedieť? Čo si sa dozvedel?

Žiaci zapisujú do zošita svoje odpovede na prvé dve otázky pred čítaním neznámeho textu, po spracovaní informácií z textu odpovedajú tiež písomne na tretiu otázku a nakoniec porovnávajú všetky tri záznamy a komentujú ich (Gavora, 2003).

Postup *3-2-1* je metóda, ktorá spočíva v tom, že žiak vyhodnocuje získané informácie, a to v týchto krokoch:

3 dôležité veci, ktoré boli v texte – vyhľadá 3 informácie, ktoré považuje žiak za dôležité.

2 veci, ktoré ťa zaujali – vypíše 2 informácie, ktoré žiaka zaujali preto, že ide o nové informácie, alebo ktoré neboli v súlade s doterajšími vedomosťami žiaka a pod.

1 vec, na ktorú si v texte nenašiel odpoveď – mohlo ísť o menej zrozumiteľný text, nedostatok skúseností alebo predchádzajúcich vedomostí žiaka a pod. (Gavora, 2008).

Prezeraj – pýtaj sa – prečítaj – odpovedz – zopakuj

Jadro metódy tvoria otázky, ktoré si vytvoril žiak. Hľadá na ne odpovede, ktoré si potom ešte zopakuje, aby si lepšie zapamätal nové informácie.

Prezeraj – žiak číta len nadpisy a podnadpisy textu, prípadne úvod a záver.

Pýtaj sa – žiak tvorí otázky preformulovaním nadpisov.

Prečítaj – žiak číta text so zameraním na otázky, ktoré si vytvoril v predchádzajúcom kroku.

Odpovedz – žiak odpovedá na stanovené otázky na základe obsahu textu.

Zopakuj si – žiak odpovedá na každú otázku so zatvorenou učebnicou (Gavora, 2008).

Skladačkové čítanie je metóda vhodná na čítanie spoločného textu. Krátky text je rozdelený na tri časti, tri skupiny pracujú len s jednou časťou. Každá odhaduje a konštruuje obsah chýbajúcich dvoch častí. Potom svoje výstupy porovnávajú navzájom jednotlivé skupiny a tiež s pôvodnou verziou textu a nachádzajú súvislosti (Košťálová, 2010).

Zvyšovanie čitateľskej gramotnosti - plán

➤ **ŠKOLA:**

Rozvíjanie čitateľskej gramotnosti na úrovni školy, sledovanie výsledkov a ich postupné zlepšovanie. Skvalitňovanie úrovne čitateľskej gramotnosti v škole zvýšením spolupráce učiteľov. Určenie školského koordinátora čitateľskej gramotnosti pre I. stupeň a pre II. stupeň.

Skvalitňovanie procesov a situácií na rozvíjanie čitateľskej gramotnosti prostredníctvom aktívnej spolupráce učiteľov v rámci školy.

➤ **VYUČOVACÍ PROCES:**

Rozvíjanie čitateľskej gramotnosti vo vyučovaní, hľadanie možností ako zlepšiť proces výučby ČG, ako zvýšiť motiváciu žiakov a aktivizáciu žiakov. Zavádzanie inovácií, nových foriem vyučovania, vyučovacích metód na aktivizáciu žiakov, resp. nových spôsobov hodnotenia.

Čitateľská gramotnosť je súčasťou celého výchovno-vzdelávacieho procesu, netýka sa iba jazykového vyučovania. Slovenský jazyk je základom, na ktorý nadväzujú ostatné vyučovacie predmety. Čitateľská gramotnosť je súčasťou kultúry školy.

Kľúčovým prvkom pri rozvoji čitateľskej gramotnosti žiakov a mládeže, okrem rodičov, je aj učiteľ. Je nevyhnutné, aby učitelia získali kvalitné vzdelanie. Kvalita učiteľov je v rámci školy tým najdôležitejším faktorom, ktorý má vplyv na výsledky žiakov v čitateľskej gramotnosti.

(<https://www.skolskyportal.sk/prevadzka-skoly-vzdelavanie-vychova-skola-rodina/klucovim-prvkom-pre-rozvoj-citelskej-gramotnosti>)

Najväčší priestor na rozvoj čitateľskej gramotnosti je venovaný práve hodinám slovenského jazyka. Dôraz sa kladie na vlastnú tvorbu jazykových prejavov, prácu s informáciami, čitateľskú gramotnosť, schopnosť argumentovať. Kľúčové jazykové kompetencie, ktoré sa majú rozvíjať, sú počúvanie, komunikácia (hovorenie), čítanie a písanie → s porozumením.

Zdroje informácií:

GAVORA, P. et al. Ako rozvíjať porozumenie textu u žiaka. Nitra : Enigma, 2008. ISBN 978-80-89132-57-7.

KOŠŤÁLOVÁ, H. Čtenářská gramotnost jako vzdělávací cíl pro každého žáka. Dostupné na: www.csicr.cz. Česká školní inspekce: Praha, 2010.

KAŠIAROVÁ, N., SIHELSKÝ, B.: Tvorba testov na rozvoj čitateľskej gramotnosti žiakov v primárnom vzdelávaní. MPC: Bratislava, 2012.

<https://www.skolskyportal.sk/prevadzka-skoly-vzdelavanie-vychova-skola-rodina/klucovy-m-prvkom-pre-rozvoj-citateľskej-gramotnosti>

https://www.nucem.sk/dl/4522/02_%C5%A0P%C3%9A__%C4%8Citate%C4%BEsk%C3%A1_gramotnos%C5%A5_v_pedagogick%C3%BDch_dokumentoch_z%C3%A1kladnej_a_strednej_%C5%A1koly.pdf

Plán aktivít na rozvíjanie čitateľskej gramotnosti žiakov na II. stupni ZŠ v školskom roku 2023/2024:

	<i>aktivita</i>	<i>zodpovední učitelia</i>	<i>termín realizácie</i>
1.	Daltonské vyučovanie	všetci vyučujúci	počas celého roka
2.	Projektové vyučovanie	všetci vyučujúci	počas celého roka
3.	Informácie žiakom prostredníctvom webstránky školy	všetci vyučujúci	počas celého roka
4.	Informácie na nástenkách	všetci vyučujúci	počas celého roka
5.	Návšteva školskej knižnice	vyučujúci SJL	počas celého roka
6.	Tematické nástenky	všetci vyučujúci	počas celého roka
7.	Mimočítankové čítanie (čitateľský denník)	vyučujúci SJL	počas celého roka
8.	Pracovné listy, prezentácie, učebné texty (tabuľky, grafy, schémy, písomné pramene)	všetci vyučujúci	počas celého roka
9.	Hodiny hlasného čítania SJL, ANJ/NEJ (príbehy, rozprávky)	vyučujúci SJL/ANJ/NEJ	počas celého roka
10.	Hodiny tvorivého písania SJL, ANJ/NEJ (tvorba krátkych príbehov)	vyučujúci SJL, ANJ/NEJ	počas celého roka
11.	Dramatizácie príbehov	učitelia SJL	počas celého roka
12.	Práca so slovníkmi	vyučujúci SJL/ ANJ/NEJ	počas celého roka
13.	Návšteva divadelného predstavenia	vyučujúci SJL/triedni učitelia	podľa dostupných možností
14.	Príprava žiakov na Testovanie 9/2024 a prijímacie skúšky na stredné školy	vyučujúci SJL/MAT	október - marec
15.	Výstava a predaj kníh	všetci vyučujúci	november (2x)
16.	Najlepší čitateľ školskej knižnice (súťaž)	Mgr. Prachárová, vedúca školskej knižnice	september
17.	Európsky deň jazykov 2023 – aktivity na hodinách (počas celého týždňa 25. 9. – 29. 9. 2023)	vyučujúci SJL/ANJ/NEJ	september
18.	Medzinárodný deň školských knižníc: Školská knižnica vám dáva priestor na to, aby ste boli výnimoční (23. 10. 2023)	všetci vyučujúci	október
19.	Olympiáda SJL (8. a 9. ročník)	vyučujúci SJL	október
20.	Olympiáda ANJ (6. – 9. ročník)	vyučujúci ANJ	november
21.	Šalianský Maťko (prednes povestí)	vyučujúci SJL	december
22.	Hurbanov pamätník (poézia, próza)	vyučujúci SJL	január/február
23.	Testovanie čitateľskej gramotnosti I.	vyučujúci SJL	február
24.	Marec – mesiac knihy: Deň otvorených dvier v školskej knižnici	Mgr. Prachárová, vedúca školskej knižnice	marec

		knižnice	
25.	Moja obľúbená kniha (tvorba projektov /prezentácií, čítanie s porozumením)	vyučujúci SJL	apríl
26.	Ráno s knihou (spoločné čítanie v rámci triedy, čítanie spolužiakom)	všetci vyučujúci	máj
27.	Testovanie čitateľskej gramotnosti II.	vyučujúci SJL	máj
28.	Najlepší čitateľ školskej knižnice (vyhodnotenie súťaže)	Mgr. Prachárová, vedúca školskej knižnice	jún
29.	Slovné hry; tvorba krížoviek, osemšmeroviek	vyučujúci SJL	jún

Plán aktivít na rozvoj čitateľskej gramotnosti je otvorený, počas školského roka sa môže meniť a dopĺňať o aktuálne aktivity.

V Kopčanoch 20. septembra 2023

Mgr. Lenka Solariková
(koordinátor ČG)